

TFAS 17 IR MOKUMO II DIREKTYVOS PALYGINIMAS: LIETUVOS DRAUDIMO ĮMONIŲ IR JŲ PATRONUOJANČIŲ ĮMONIŲ ATVEJU

Antanas KAMINSKAS, Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija, Bioekonomikos plėtros fakultetas, el. paštas: antanas.kaminskas@vdu.lt

Santrauka

Draudimo įmonės, rengiančios finansines ataskaitas pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus (TFAS), privalo laikytis TFAS 4 ir nuo 2023 m. jį pakeitusį TFAS 17, taip pat draudikams aktualūs ir Mokumas II direktyvoje nurodytos pradžios atskaitomybės reikalavimai. Šie reglamentai daro reikšmingą įtaką draudimo įmonių balanso struktūrai, kapitalo pakankamumui ir rizikos valdymui, todėl kyla poreikis vertinti jų tarpusavio sąveiką. Šio tyrimo tikslas – įvertinti TFAS 4 ir TFAS 17 bei Mokumo II direktyvos poveikį draudimo įmonių finansinei ir pradžios atskaitomybei, remiantis Lietuvos draudimo įmonių ir jų patronuojančiųjų įmonių pavyzdžiais. Uždaviniai apima TFAS 17 ir Mokumo II tikslų bei jų sąsajų su TFAS 4 analizę, metodikų palyginimą ir empirinių duomenų įvertinimą. Tyrime taikyti literatūros analizės, norminių dokumentų (IASB, EFRAG, EIOPA) ir lyginamosios analizės metodai, taip pat empirinių finansinių bei mokumo ataskaitų duomenų vertinimas. Rezultatai parodė, kad pagrindiniai skirtumai tarp TFAS 17 ir Mokumo II kyla dėl skirtingų vertinimo principų, diskonto normų ir rizikos matų, kurie lemia kapitalo pakankamumo bei pelningumo rodiklių skirtumus. Tyrimas išryškina būtinybę siekti didesnio šių standartų ir direktyvų suderinamumo, siekiant užtikrinti ataskaitų palyginamumą ir skaidrumą.

Reikšminiai žodžiai: TFAS 17, TFAS 4, Mokumas II, pradžios atskaitomybė, finansinė atskaitomybė.

Įvadas

Draudimo įmonių finansinė atskaitomybė grindžiama tarptautiniais finansinės atskaitomybės standartais, iš kurių pagrindinis – TFAS 17 „Draudimo sutartys“. Šis standartas reglamentuoja, kaip draudimo įmonės turi vertinti, pripažinti ir pateikti draudimo įsipareigojimus bei susijusias pajamas finansinėse ataskaitose. Siekiant užtikrinti draudimo įmonių kapitalo pakankamumą, mokumą ir veiklos stabilumą, jų veikla papildomai reglamentuojama Mokumas II direktyva, kurios pagrindinis tikslas – apsaugoti draudėjų interesus ir užtikrinti draudimo sandorių įgyvendinamumą tarp draudiko ir draudėjo.

TFAS 17 buvo išleistas 2017 m. gegužės mėn., o privalomas jo taikymas prasidėjo 2023 m. sausio 1 d. Šis standartas pakeitė ankstesnį TFAS 4 ir įnešė reikšmingų pokyčių į draudimo apskaitos praktiką, nes draudimo įsipareigojimai dabar vertinami pagal dabartinę pinigų srautų vertę, įtraukiant rizikos korekciją ir sutarties paslaugų maržą. Kartu su TFAS 9 „Finansiniai instrumentai“, nustatančiu finansinių aktyvų vertinimo principus, TFAS 17 padeda išvengti apskaitos neatitikimų tarp aktyvų ir įsipareigojimų bei mažina pelno (nuostolių) nepastovumą.

Vis dėlto, draudimo įmonės susiduria su iššūkiais derindamos šiuos standartus su Mokumas II direktyvos reikalavimais. Mokumas II orientuotas į pradžios priežiūrą ir kapitalo adekvatumo reguliavimą, kai tuo tarpu TFAS 17 – į investuotojų informacijos poreikius ir įmonių finansinio rezultato atskleidimą. Skirtingos vertinimo bazės (pvz., diskonto normos, rizikos matavimo metodai) lemia rezultatų skirtumus tarp finansinės ir pradžios atskaitomybės. Tai ypač aktualu Lietuvos draudimo rinkai, kurios įmonės priklauso tarptautinėms grupėms ir privalo suderinti TFAS 17 taikymą su patronuojančiųjų įmonių bei Europos priežiūros institucijų (EIOPA) reikalavimais.

Tyrimo tikslas – įvertinti tarptautinės finansinės atskaitomybės standarto (TFAS 17) ir Mokumas II direktyvos poveikį draudimo įmonių finansinei atskaitomybei ir pradžios atskaitomybei, remiantis Lietuvos draudimo įmonių ir jų patronuojančiųjų įmonių pavyzdžiais.

Iškeltam tikslui pasiekti sprendžiami šie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti TFAS 17 ir Mokumas II direktyvos tikslus pabrėžiant kylančias problemas.
2. Palyginti TFAS 17 ir Mokumas II direktyvos metodikas bei jų poveikį finansinei ir pradžios atskaitomybei.
3. Įvertinti Lietuvos draudimo įmonių ir jų patronuojančiųjų įmonių finansinių ataskaitų (FA) bei Mokumo ataskaitų (SFCR) duomenis, identifikuojant pagrindinius skirtumus.

Tyrimų objektas ir metodai

Tyrimų objektas – Lietuvos draudimo įmonių ir jas patronuojančiųjų įmonių finansinė ir pradžios atskaitomybė pagal TFAS 17 ir Mokumas II direktyvą. Vykdam tyrimą taikyti šie metodai: mokslinės literatūros analizė ir sintezė, leidžianti įvertinti teorinius TFAS 17 ir Mokumo II direktyvos pagrindus bei jų sąsajas su TFAS 4. Taikyta norminių dokumentų analizė, apimanti tarptautinių institucijų – IASB (International Accounting Standards Board), EFRAG

(European Financial Reporting Advisory Group) ir EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority) – parengtas rekomendacijas ir gaires.

GDI įrankio naudojimo deklaracija

Rašant šį darbą buvo pasitelktas generatyvusis dirbtinio intelekto (GDI) įrankis:

- Įrankio pavadinimas ir versija: ChatGPT, GPT-4 versija
- Sukūrusi įmonė: OpenAI
- Internetinis adresas: <https://openai.com/chatgpt/>
- Naudojimo pobūdis: GDI įrankis buvo naudojamas mokslinių straipsnių vertimui iš anglų į lietuvių kalbą, gramatinių klaidų tikrinimui bei sakinių formuluočių taisymui pagal akademinio rašymo principus.

Atlikta lyginamoji analizė, siekiant palyginti TFAS 17 ir Mokumo II direktyvos metodikas bei jų poveikį draudimo įmonių finansinei ir pradžinei atskaitomybei. Be to, vykdyta empirinių duomenų analizė, apimanti Lietuvos draudimo įmonių – ERGO, Lietuvos draudimo, Allianz ir Gjensidige – finansinių ataskaitų (FA) ir mokumo ataskaitų (SFCR) įvertinimą bei jų patronuojančiųjų grupių – Munich Re, PZU, VIG ir Gjensidige ASA – ataskaitų analizę.

Surinkti duomenys buvo grupuojami, sisteminami ir lyginami, siekiant nustatyti pagrindinius finansinės bei pradžinės atskaitomybės skirtumus. Rezultatai pateikti pasitelkiant grafinį vizualizavimą – lenteles ir rodiklių palyginimus, kurie leidžia aiškiau atskleisti TFAS 17 ir Mokumo II direktyvos poveikio draudimo įmonių kapitalo struktūrai tendencijas.

TFAS 17 turinys ir įgyvendinimo problematika

Istoriškai draudimo apskaita buvo laikoma labai sudėtinga, nes jai reikėjo daugybės sudėtingų aktuarinių įvertinimų, skirtų numatomiems draudimo sutarčių nuostoliams, ir dėl to draudimo apskaita retai buvo dėstoma tipiniuose finansinės apskaitos kursuose arba tikrinama atestuotų buhalterių ar sertifikuotų profesionalių buhalterių licencijavimo egzaminuose. Draudimo apskaitą ir auditą atliko specialistai, kurie investavo į reikiamus įgūdžius ir žinias (pvz., Horton et al., 2007), pavyzdžiui, sudėtingus aktuarų akreditavimo egzaminus (Templin, 2021). Draudimo apskaitos standartų raida pasiekė kulminaciją pasiekus TFAS 17, kuris iš esmės pakeitė draudimo sutarčių apskaitos paradigmą (Gvirtz ir Scott, 2022).

TFAS 17 standartas išleistas 2017 m. gegužės mėn., o privalomas jo taikymas prasidėjo 2023 m. sausio 1 d. Pagrindinis šio standarto tikslas yra harmonizuoti apskaitos principus draudimo įmonių praktikoje (Cummins ir Weiss, 2023). Pagrindinis TFAS 17 tikslas – atvaizduoti įmonių, užsiimančių draudimo paslaugų teikimu, finansinius rezultatus investuotojams, kreditoriams ar kitiems suinteresuotiems juridiniams asmenims. Būtent pasinaudojus šia informacija galima įvertinti įmonių finansinę būklę, įmonės vertę. TFAS 17 vertinimo filosofija pagrįsta dabartinės vertės (dabartinės vertės) koncepcija: draudimo įsipareigojimų įverčiai turi būti atnaujinami kiekvieną balanso datą, kad atspindėtų naujausią turimą informaciją. Standartas pripažįsta, kad draudimo sutartys turi ir finansinės priemonės, ir paslaugų sutarties savybių (Cummins ir Weiss, 2023).

TFAS 17 reikalauja pripažinti, įvertinti, pateikti ir atskleisti draudimo sutartis (Gvirtz ir Scott, 2022). Pagrindiniai komponentai apima draudimo sutarčių vertinimą, pagrįstą pagal riziką pakoreguotą būsimų pinigų srautų dabartine verte ir sutartine paslaugų marža (CSM), kuri atspindi neuždirbtą pelną. TFAS 17 standartas draudimo įmones įpareigoja atskirai pateikti paslaugų teikimo rezultatą bei finansinius rezultatus, taip atskleidžiant išsamią informaciją, didinant bei gerinant palyginimo ir skaidrumo galimybes.

Pagrindiniai TFAS 17 reikalavimai ir komponentai (Cummins & Weiss, 2023; Gvirtz & Scott, 2022; CAS Research Paper, 2024):

1. Matavimo modelis: draudimo sutartys vertinamos naudojant pagal riziką pakoreguotą būsimų pinigų srautų dabartinę vertę, pridėjus sutarčių grupės neuždirbtą pelną (CSM).

2. Grupavimas: įmonės, naudojantis klasterizavimo principu, turi suskirstyti draudiminiuosius polisus taip, kad sutartis, turinčias panašią riziką, būtų galima valdyti kartu. Klasterizavimo procesas tęsiamas tol, kol yra gaunamos grupės: nuostolingos sutartys, sutartys, neturinčios didelės tikimybės tapti nuostolingomis, ir kitas.

3. Draudimo paslaugų rezultatas: pagal TFAS 17 reikalaujama atskirai pateikti „draudimo paslaugų rezultatą“ (pelną iš draudimo veiklos) ir „finansinius rezultatus“ (iš investicijų).

4. Atskleidimas: standartas numato, kad pateikiama informacija turi išsamiai atvaizduoti bei atitikti keliamus reikalavimus, siekiant suteikti finansinių ataskaitų vartotojams pagrindą įvertinti ūkio subjekto finansinę būklę, veiklos rezultatus, patiriamas sąnaudas, ir pinigų srautus.

5. Taikymo sritis: standartas taikomas ūkio subjekto išleistoms draudimo ir perdraudimo sutartims, jo turimoms perdraudimo sutartims, taip pat investicinėms sutartims su diskrecinio dalyvavimo elementais.

TFAS 17 yra reikšmingas draudimo sutarčių apskaitos pokytis, o jo įgyvendinimas kelia iššūkių draudimo bendrovėms (EY, 2021). 1 lentelėje pateikti pagrindiniai TFAS 17 iššūkiai (EY (2021), EFRAG (2021) and Cummins & Weiss (2023)).

Kaip matyti 1 lentelėje, pateikti iššūkiai atitinka naujausius tyrimus, kurie rodo, kad didžiausia našta tenka IT sistemų pritaikymui ir duomenų kokybės užtikrinimui (EFRAG, 2021).

1 lentelė. Dažniausi TFAS 17 išūkiai

Table 1. Common IFRS 17 issues

Išūkis/ Challenge	Paiškinimas/ Explanation
Sudėtingumas/ Complexity	Sudėtingas standartas, reikalaujantis išsamaus draudimo sutarčių ir pagrindinių finansinių bei aktuarinių sąvokų supratimo
Sistemų ir procesų pakeitimai/ Changes to systems and processes	Reikalaujama, kad įmonės atliktų reikšmingus savo sistemų ir procesų pakeitimus, kad užtikrintų atitiktį naujam standartui.
Duomenų ir informacijos valdymas/ Data and information management	Reikalaujama, kad įmonės rinktų ir valdytų didelį kiekį duomenų labai detaliu lygmeniu.
Modelio rizika / Model risk	Reikalaujama, kad įmonės naudotų aktuarinius modelius, kad įvertintų numatomus pinigų srautus iš draudimo sutarčių.
Įgyvendinimo kaina / Implementation cost	Procesas, reikalaujantis didelių investicijų
Laikas ir ištekliai/ Time and resources	Skiriama pakankamai laiko ir išteklių, kad galėtų įvykdyti standarto reikalavimus ir laikui bėgant jų laikytis.

Šaltinis: parengta autoriaus pagal EY (2021), EFRAG (2021) ir Cummins & Weiss (2023).

Source: Prepared by the author based on EY (2021), EFRAG (2021) and Cummins & Weiss (2023).

Apibendrinant galima teigti, kad tarptautinės finansinės atskaitomybės mastu 4-ojo standarto pakeitimas 17-uju reikšmingai pakeitė draudimo sutarčių apskaitos principus, pereinant nuo istorinės vertės prie dabartinės vertės vertinimo modelio. TFAS 17 standartas pagerina finansinės atskaitomybės skaidrumą ir palyginamumą, tačiau kartu iškelia ir naujų iššūkių, susijusių su duomenų valdymu, sistemų pertvarka ir papildomomis sąnaudomis. Dar daugiau, TFAS 17 taikymas taip pat glaudžiai susijęs su TFAS 9 pasirinkimais, todėl finansinių aktyvų ir įsipareigojimų vertinimo procesas tampa ypač svarbus, siekiant sumažinti rezultatų svyravimus. Šie aspektai sudaro prielaidas tolimesnei analizei, lyginant TFAS 17 ir Mokumas II direktyvos reikalavimus.

Mokumas II direktyvos turinys ir įgyvendinimo problematika

Visų pirma, nagrinėjant Mokumas II direktyvą, reikia suprasti direktyvos tikslą bei pagrindinę užduotį. Mokumas II direktyva yra prevencinis procesas, kuris Europos Sąjungoje ir Jungtinėje Karalystėje veikia kaip prudencinė sistema, skirta apsaugoti draudikus ir draudimo paslaugas gaunančius fizinius ir juridinius objektus. Pagrindinę direktyvos užduotį galima suskirstyti į tris dalis: rizikos valdymas, rizikų valdymo užtikrinimas ir ataskaitų teikimas priežiūros institucijoms bei visuomenei (EIOPA, 2022).

Straipsnyje nagrinėjami teoriniai direktyvos aspektai, kurie padeda atskleisti, kaip direktyva siekia užtikrinti abiejų draudimo sutarties šalių apsaugą, bei kokią informaciją, remiantis direktyvos nuostatomis, draudimo paslaugų teikėjai yra įpareigoti pateikti. Visų pirma, mokumo kapitalo reikalavimo SCR nustatymas pagal riziką ir rizikos valdymo sistemos reikalavimas bei ataskaitų teikimo bei informacijos atskleidimo įpareigojimus. Atlikta Mokumas II direktyvos (Eling & Pankoke, 2020) analizė (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Hipotezių tikrinimas.

Table 3. Hypothesis testing.

Kiekybiniai reikalavimai	Valdymas ir priežiūra	Viešas informacijos atskleidimas ir skaidrumas
Kapitalo reikalavimai: nustato minimalų kapitalą, kurį draudikai privalo turėti rizikai padengti, įskaitant mokumo kapitalo reikalavimą SCR ir minimalų kapitalo reikalavimą (MCR)	Valdymas: Nustato oficialias valdymo struktūras ir vaidmenis, įskaitant rizikos valdymo funkciją, aktuarinę funkciją ir vidaus audito funkciją	Viešas ataskaitų teikimas: Reikalaujama, kad draudimo paslaugas teikiančios įmonės skelbtų viešas ataskaitas, pvz., metinę mokumo ir finansinės būklės ataskaitą SFCR
Rizika pagrįstas metodas: SCR apskaičiuojamas pagal formulę, kuri skirta atlaikyti visas rizikas, išskyrus pačias ekstremalias, su 99 proc. įvykio tikimybe per vienerius metus	Rizikos valdymas: Reikalaujama, kad draudikai turėtų patikimus procesus rizikai nustatyti, matuoti, stebėti ir valdyti	Rinkos drausmė: Tikslas – skatinti rinkos drausmę užtikrinant viešą skaidrumą apie draudimines paslaugas teikiančios įmonės finansinę būklę ir valdomų rizikų portfelį
Techniniai atidėjiniai: draudimo įsipareigojimų techninių atidėjinių skaičiavimo reikalavimai	Nuosavo rizikos ir mokumo vertinimas (ORSA): Draudikai privalo atlikti savo rizikos ir mokumo vertinimą, kuris apima riziką pagrįstą jų mokumo poreikių vertinimą, ir apie jį pranešti	Kiekybinė ir kokybinė informacija: Apima viešą kokybinės ir kiekybinės informacijos apie draudimo paslaugas teikiančios bendrovės veiklos rezultatus, turimą rizikos profilį ir kapitalo reikalavimus atskleidimą
	Priežiūros peržiūra: Priežiūros institucijos peržiūri draudiko valdymą ir ORSA kaip priežiūros peržiūros proceso dalį	

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Eling & Pankoke, 2020.

Source: compiled by the author, reminiscences Eling & Pankoke, 2020.

Kaip ir kiekvienas reglamentas Mokumo II direktyva nėra išimtis kylančioms problemoms. Pagrindines ir dažniausias direktyvos problemas galima suskirstyti į keturias grupes: ilgalaikės investicijos ir žemų palūkanų normų

aplinka ir toliau kelia iššūkių Mokumas II direktyvai. Standartinė formulė neviseškai atspindi su ilgalaikėmis garantijomis susijusią riziką, todėl ilgalaikėms investicijoms į akcijas taikomi pernelyg konservatyvūs kapitalo reikalavimai (Eling & Pankoke, 2020). Dar daugiau – ilgalaikių investicijų, tokių kaip akcijos, kapitalo reikalavimai, dažnai yra pernelyg konservatyvūs ir neatspindi mažesnės ilgalaikės rizikos. Dėl šios priežasties sistema gali paveikti draudiko galimybes siūlyti ilgalaikes garantijas ir daryti ilgalaikes investicijas. Dabartinė sistema ne visada atspindi konkrečią tam tikrų produktų, tokių kaip vertybinių popierių pakeitimo vertybiniais popieriais, riziką. Draudimo bendrovėms paprastai nebūtina „skubiai parduoti turto prieš terminą“, kad įveiktų likvidumo problemas. Ženevos asociacija (2010a) teigia, kad gali būti išimtis, jeigu trumpalaikis finansavimas naudojamas kaip „pagrindinė finansavimo forma“. Du pelno didinimo metodai, jeigu jie naudojami pernelyg dažnai, gali padidinti draudikų sisteminės rizikos indėlį ir padaryti juos labiau pažeidžiamus finansų sistemos sutrikimų: „Vertybinių popierių skolinimas“, kai draudimo bendrovė skolina savo ilgalaikius vertybinius popierius kitiems rinkos dalyviams ir taip gauna užstatą. Gauti pinigai „paprastai investuojami į trumpalaikį turtą“. „Kredito reitingo panaudojimas“, kai skolinamasi pinigų tol, kol kredito reitingui „nekyla pavojus“. Vėlgi, papildomas kapitalas investuojamas į trumpalaikį turtą (Eling ir Pankoke, 2014).

TFAS 17 standarto ir Mokumas II direktyvos sąveika ir skirtumai

Analizuojant TFAS 17 standartą svarbu atkreipti dėmesį į jo istorinę raidą. Prievolinis šio standarto taikymas įsigaliojo nuo 2023 metų, iki tol buvo taikomas TFAS 4 standartas. Pagrindinis šių standartų skirtumas slypi pasirinktame vertinimo metode ir tiksluose. Mokumas II yra prudencinis (priežiūrinis) standartas, skirtas užtikrinti draudimo įmonių kapitalo pakankumą ir finansinį stabilumą, o TFAS 4 ir TFAS 17 yra apskaitos standartai, reglamentuojantys draudimo sutarčių apskaitą ir atskaitomybę (Addactis, 2023). TFAS 4 suteikė įmonėms lankstumą vertinant įsipareigojimus, nes nebuvo privalomo metodologinio nuoseklumo tarp šalių, o TFAS 17 siekia suvienodinti draudimo, perdraudimo ir investicinių sutarčių su diskreciniu dalyvavimu vertinimo ir pateikimo principus, kad būtų užtikrintas finansinių ataskaitų palyginamumas ir aiškumas (Alhawtmeh, 2023).

Pagal bendrąjį TFAS 17 modelį reikšmingiausias pokytis, palyginti su TFAS 4, yra perėjimas nuo rezultatų vertinimo, pagrįsto faktiniais pinigų srautais ir rezervų pokyčiais, prie pelno ir rizikos srautų vertinimo, taikant aktuarinį modeliavimą ir patirties koregavimus. Techniniai rezultatai, įskaitant draudimo rizikos ir administracinius komponentus, transformuojami į draudimo pajamas ir paslaugas, o finansinis rezultatas apima visas finansines pajamas ir sąnaudas, įskaitant diskontavimo efektus (Hemant Kumar & Rastogi, 2023). Ši transformacija priartina TFAS 17 prie Mokumo II principų, todėl tikslinga analizuoti šių dviejų sistemų sąveiką bei skirtumus vertinimo metodologijos, rizikos korekcijos ir kapitalo reikalavimų požiūriu (Addactis, 2023).

Pagal Addactis (2023) modelį, Mokumas II direktyva pripažįsta būsimą numatomą pelną ir nuostolius iš karto kaip būsimą pelną, tuo tarpu pagal TFAS 17 būsimas numatomas nuostolis pripažįstamas nedelsiant, o būsimasis pelnas palaipsniui išskaičiuojamas iš sutartinės paslaugų maržos (Contractual Service Margin, CSM), kuri sudaro draudimo įsipareigojimų dalį. Pagal abu standartus geriausias įvertis (Best Estimate Liabilities, BEL) atspindi techninių rezervų ekonominę vertę, grindžiamą būsimų draudimo srautų dabartine verte, diskontuota pagal nerizikingą pajamingumo kreivę (EIOPA, 2019). Šis principas užtikrina rinkos nuoseklumą ir leidžia palyginti draudikų įsipareigojimų vertinimus pagal vienodą metodologiją.

Pagrindiniai draudimo įsipareigojimų vertinimo skirtumai tarp TFAS 17 ir Mokumo II apima sutarčių ribas, būsimų išlaidų vertinimą, homogeninių sutarčių grupavimą ir diskonto normos kreivės sudarymą (Addactis, 2023). Pagal TFAS 17 pripažinimo data atitinka ankstyviausią momentą tarp pirmosios įmokos sumokėjimo ir draudimo apsaugos pradžios, o visi pinigų srautai prognozuojami tol, kol draudikas privalo teikti paslaugą ar gali reikalauti mokėjimų. Pagal Mokumo II direktyvą pinigų srautai prognozuojami nuo įsipareigojimo datos iki momento, kai draudikas turi vienašališką galimybę nutraukti ar pakeisti sutartį (Milliman, 2023).

TFAS 17 modelyje iki sutarčių portfelio pabaigos prognozuojamos tik su draudimo sutartimis tiesiogiai susijusios išlaidos, o nepriskirtinos išlaidos pripažįstamos kaip bendrosios veiklos sąnaudos. Mokumas II reikalauja įtraukti visas būsimas išlaidas į geriausio įverčio (Best Estimate) prognozę (EIOPA, 2019). Homogeninių grupių požiūriu, TFAS 17 skaičiavimai atliekami pagal sutarčių grupes, kurios skirstomos į nuostolingas, potencialiai nuostolingas ir pelningas sutartis, atliekant nuostolingumo testą kiekvienam uždarymo laikotarpiui (Addactis, 2023). Mokumo II atveju vertinimas atliekamas pagal homogenines rizikos grupes (Lines of Business), apimančias tokias šakas kaip gyvybės, ne gyvybės ar sveikatos draudimas (EIOPA, 2019).

Diskonto normos taikymas abiejuose standartuose taip pat skiriasi. TFAS 17 numato, kad kiekvienas draudikas turi sudaryti savo diskonto kreivę, pritaikytą konkrečiam subjektui. Tai gali būti atliekama taikant „iš viršaus į apačią“ metodą, kai portfelio rizikos priemoka atimama iš turto pajamingumo kreivės, arba „iš apačios į viršų“ metodą, kai prie nerizikingos kreivės pridedama nelikvidumo priemoka (CAS Research Paper, 2024). Pagal Mokumo II direktyvą Europos draudimo priežiūros institucija (EIOPA) nustato ir skelbia privalomą nerizikingų palūkanų normų kreivę (Risk-Free Rate, RFR), sudaromą taikant „iš apačios į viršų“ metodą. Ilgalaikėms veikloms prie RFR gali būti taikomas kintamumo koregavimas (Volatility Adjustment, VA), atspindintis trumpalaikius rinkos svyravimus (Möhr, 2018).

Pagal TFAS 17 rizikos koregavimas (Risk Adjustment) apibrėžiamas kaip neapibrėžtumo, susijusio su būsimų pinigų srautų, susijusių su nefinansine rizika, vertinimo komponentas per visą įsipareigojimo laikotarpį (CAS Research Paper, 2024). Mokumas II atveju rizikos marža (Risk Margin) atspindi kapitalo sąnaudas, susijusias su reguliacinio kapitalo laikymu iki įsipareigojimų padengimo (Möhr, 2018). Sutartinės paslaugų maržos (CSM) komponentas TFAS 17

kontekste parodo būsimų maržų dabartinę vertę per įsipareigojimo laikotarpį ir neturi tiesioginio atitiktens Mokumo II sistemoje, nors savo prigimtimi iš dalies atitinka vertės galioje (Value in Force, VIF) koncepciją (Addactis, 2023).

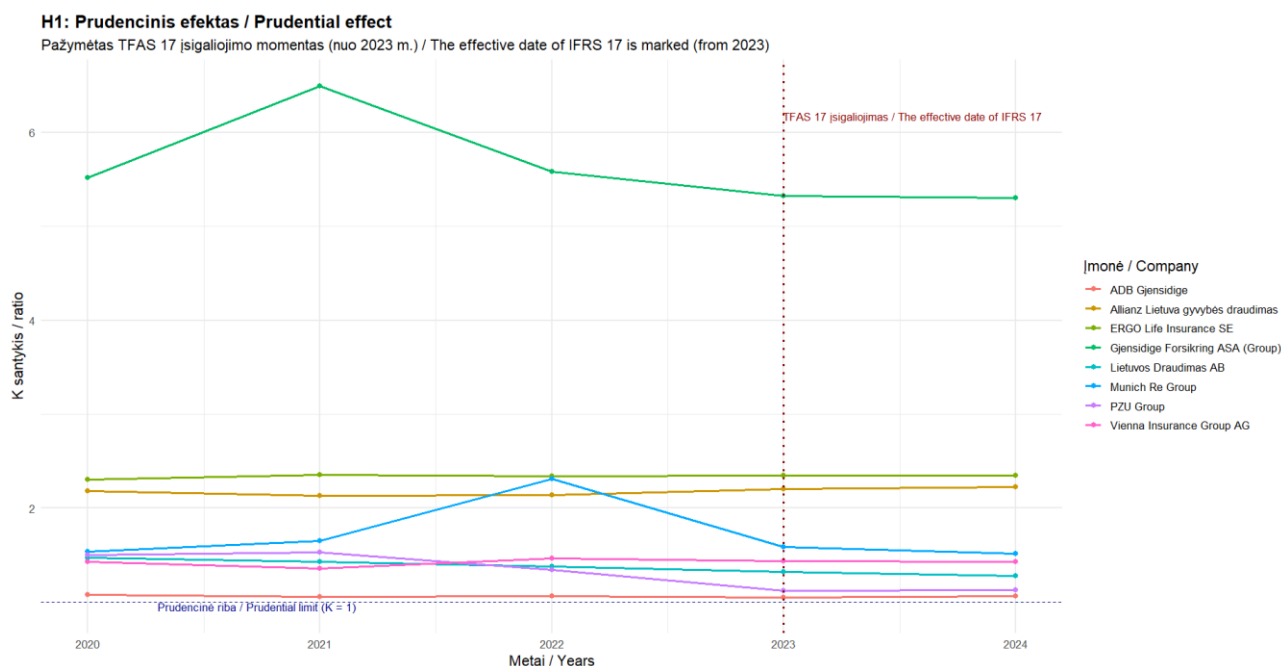
TFAS 17 įgyvendinimas reiškia reikšmingą draudimo įmonių finansinių rezultatų pateikimo transformaciją. Šis standartas, nors iš dalies artimas Mokumo II savo vertinimo metodologija, orientuojasi ne į kapitalo pakankamumo užtikrinimą, o į finansinių ataskaitų skaidrumą ir palyginamumą (Addactis 2023). Kartu su Mokumo II direktyva TFAS 17 prisideda prie išsamesnio draudimo įsipareigojimų ir rizikos vertinimo, stiprindamas ryšį tarp apskaitos, reguliacinio kapitalo ir ekonominio draudimo įmonių vertinimo (Hemant Kumar & Rastogi, 2023).

Lietuvos ir patronuojančiųjų įmonių pavyzdžiai

Išnagrinėję teorinius finansinės ir prudencinės atskaitomybės principus, apžvelgiama, kaip jie atsispindi praktikoje, analizuojant Lietuvos draudimo įmonių (ERGO, Gjensidige, Lietuvos draudimas, Allianz) bei jų patronuojančių grupių (Munich Re, PZU, VIG, Gjensidige ASA) ataskaitas 2020–2024 m. laikotarpiu. Analizė grindžiama TFAS 17 finansinėmis ataskaitomis FS ir Mokumas II mokumo ataskaitomis SFCR, siekiant nustatyti, kokie veiksniai lemia nuosavo kapitalo, įsipareigojimų, rizikos maržų ir kapitalo pakankamumo rodiklių skirtumus tarp šių dviejų atskaitomybės sistemų.

Visų pirma nagrinėjamas vadinamasis prudencinis efektas ir iškeliama hipotezė, kad nuosavo kapitalo vertė pagal Mokumas II direktyvą SFCR viršija finansinį kapitalą, apskaičiuotą pagal TFAS 17 FS.

Akivaizdu, kad kuomet gaunamas santykis yra didesnis nei 1, tai reiškia, kad prudencinėje apskaitoje kapitalas yra didesnis nei finansinėje. M. Eling ir D. Pankoke (2020) pažymi, kad toks santykis rodo pakankamą kapitalo atsparumą, dar daugiau, jeigu santykis yra didesnis nei 1,5, tai rodo stiprią finansinę padėtį. Taip pat svarbu paminėti, kad EIOPA (2022) teigia, kad draudikai privalo išlaikyti nuosavas lėšas ne mažesnes nei SCR, todėl santykis atspindi konservatyvesnį rizikos vertinimą. Mokumas II direktyvos metodika leidžia kapitalo struktūroje pripažinti tik aukštos kokybės kapitalo priemones, koreguotas pagal rizikos įvertinimus.

Šaltinis: sudaryta autoriaus naudojant R Studio programinę įrangą pagal surinktus įmonių duomenis.

Source: compiled by the author. compiled by the author using R Studio software based on collected company data.

1 pav. Prudencinis efektas.

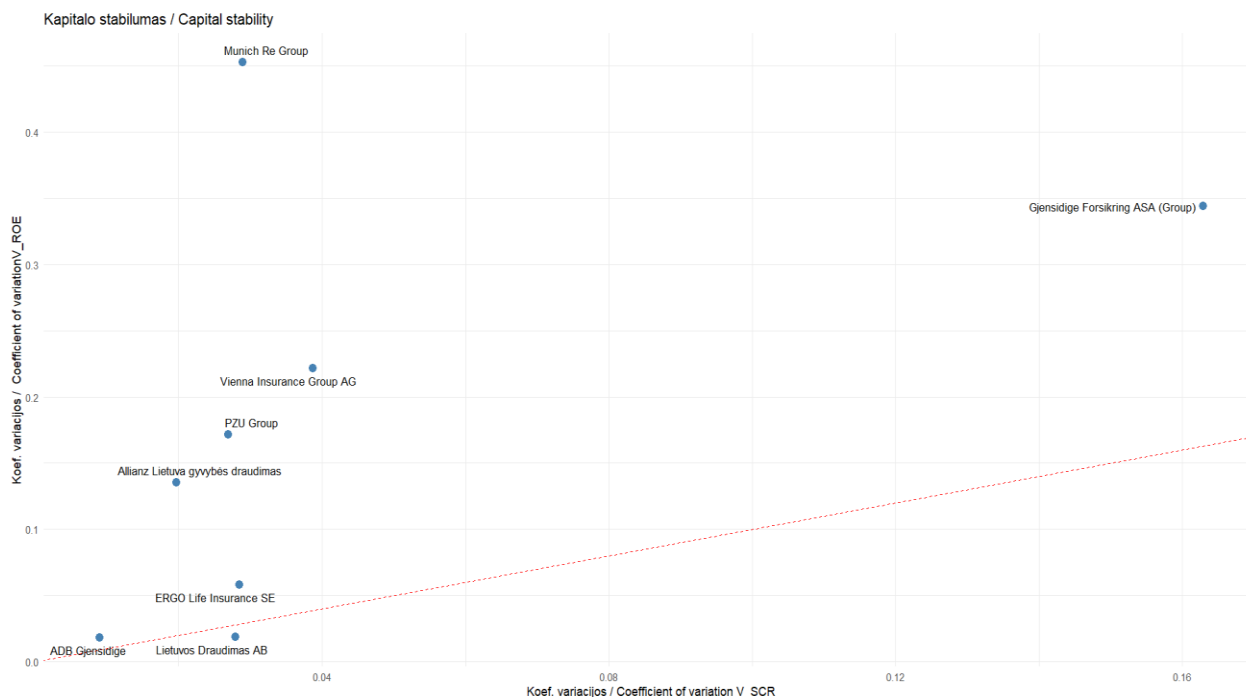
Fig. 1. Prudential effect.

Kaip pavaizduota 1 paveiksle, visų analizuojamų įmonių nustatytas santykis buvo didesnis už 1, o tai patvirtina teigiamą prudencinį efektą. Ryškiausias skirtumas nustatytas Gjensidige Forsikring ASA (Group), kurios K reikšmė 2021 m. viršijo 6 kartus finansinį kapitalą. Šis šuolis susijęs su 2023 m. įsigaliojusi TFAS 17 standartu: finansinėse įmonių ataskaitose sumažėjo pelno nepastovumas, tačiau prudenciniu požiūriu kapitalas išliko koreguotas rizikai, šis rezultatas atskleidžia ženklų apskaitos metodų įtaką.

Antroji iškelta hipotezė tiria, ar prudencinis kapitalo pakankamumo rodiklis (SCR Coverage) yra stabilus nei finansinis pelningumas (ROE). Apskaičiuoti koeficientai V_{SCR} ir V_{ROE} kiekvienai įmonei leidžia palyginti rodiklių svyravimų mastą per 2020–2024 m. laikotarpį. Remiantis teoriniais aspektais, jeigu prudencinis kapitalas veikia kaip stabilizatorius, V_{SCR} turėtų būti mažesnis nei V_{ROE} . Šį požiūrį grindžia M Eling ir D. Pankoke (2020), teigiantys, kad Mokumas II kapitalo reikalavimų sistema veikia kaip apsauga – amortizuojantis pelno ir nuostolių svyravimus, dar

daugiau, EIOPA (2022) pažymi, kad SCR sukurta garantuoti įmonių finansinį stabilumą net vykstant rinkos nepastovumo reiškiniai.

Kaip matyti 3 paveiksle, taškai pasiskirstę pakankamai plačiai, o regresijos tiesės krypties koeficientas yra šiek tiek didesnis nei nulis. Tai rodo tik silpną teigiamą tendenciją tarp RM/BEL ir ROE . Tai reiškia, kad įmonės su aukštesnės rizikos marža (pvz., Lietuvos draudimas AB, ERGO Life Insurance SE) linkusios turėti šiek tiek aukštesnį pelningumą, tačiau priklausomybė nėra stipri. Dar daugiau, atliktos koreliacinės analizės rezultatas ($r = 0,32$, p – reikšmė = $0,16$) patvirtina, kad statistiškai reikšmingumo nenustatyta, todėl H_3 hipotezė nepasitvirtina.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Source: compiled by the author.

2 pav. Kapitalo stabilumas.

Fig. 2. Capital stabilization.

Kaip matyti 2 paveiksle, duomenys išsisklaidę pakankamai netolygiai, o įmonių taškai nesudaro aiškos 45 laipsnių kampu pasvirusios tiesės, dėl šios priežasties akivaizdu, kad tarp prudencinio stabilumo V_{SCR} ir finansinio pelningumo stabilumo V_{ROE} nėra tiesioginės priklausomybės. Dar daugiau, galima pastebėti, kad tokių įmonių kaip Munich Re Group, V_{ROE} reikšmės yra gerokai didesnės, o kitų ženkliai mažesnės nei V_{SCR} . Atliktas suporuotas t-testas ($t = -0,68$, p – reikšmė = $0,74$) parodė, kad skirtumas tarp V_{ROE} ir V_{SCR} nėra statistiškai reikšmingas, todėl H_2 hipotezė yra atmetama. Galiausiai tai reiškia, kad prudencinė apskaita pagal Mokumas II direktyvą neužtikrina didesnio stabilumo nei finansinė apskaita pagal TFAS 17.

Trečioji hipotezė siekia įvertinti, ar egzistuoja ryšys tarp rizikos maržos santykio ir nuosavo kapitalo pelningumo.

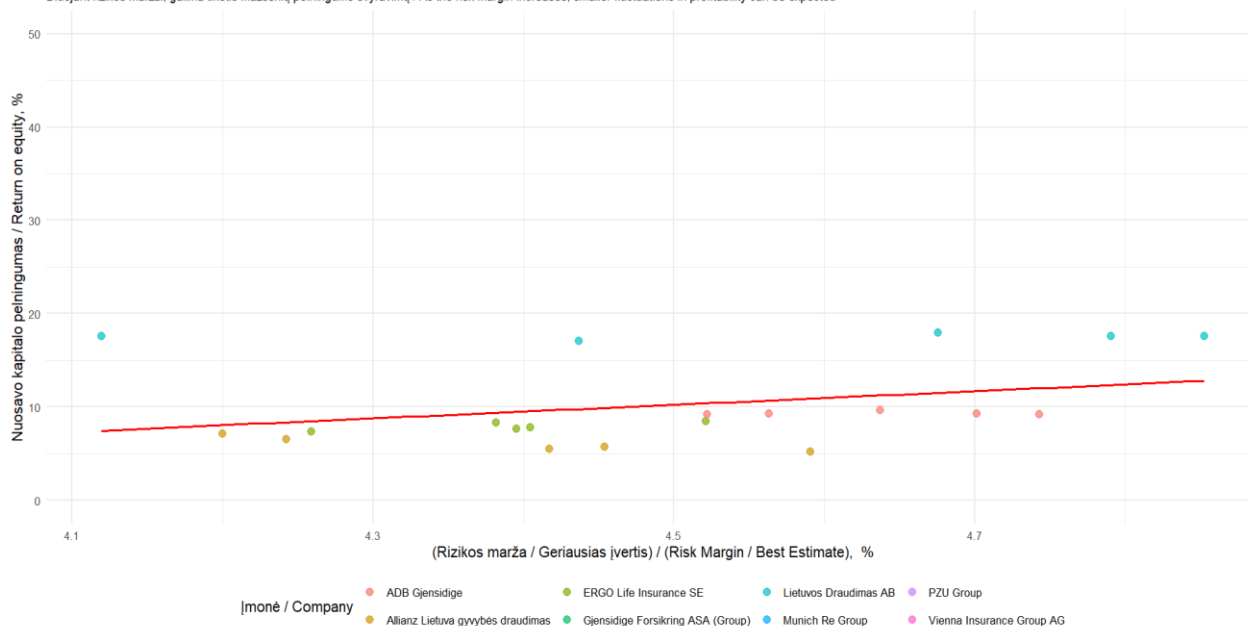
Remiantis teoriniais aspektais, didesnė rizikos marža turėtų reikšti mažesnį pelningumo svyravimą, nes įmonė kaupia daugiau kapitalo galimiams nuostoliams padengti. Tokį požiūrį pabrėžia J. D. Cummins ir M. A. Weiss (2023), teiginys, kad rizikos marža Mokumas II direktyva veikia kaip apsauga, siekianti sumažinti rezultato nepastovumą. EIOPA (2022) taip pat pabrėžia, kad rizikos marža yra sukurta užtikrinti draudimo įmonės gebėjimą padengti netikėtus nuostolius, tačiau tyrime atlikta koreliacijos analizė atskleidė tik silpną teigiamą ryšį tarp šių rodiklių, kuris nėra statistiškai reikšmingas.

Be to, papildomame *box plot* grafike (žr. 4 pav.) matyti, kad Gjensidige Forsikring ASA (Group) turi išskirtinius ROE išskirtis viršijančias 200 proc. ribą, kurie atsiranda dėl ženkliai mažesnės nuosavo kapitalo bazės ir didelių pripažintų pajamų pagal TFAS 17, kai draudimo išpareigojimai ženkliai sumažėjo.

Ketvirtoji hipotezė skirta vertinti, ar išpareigojimų vertės finansinėje ir prudencinėje apskaitose skiriasi. Gauta vidutinė reikšmė viršija 55 proc., todėl akivaizdu, kad TFAS 17 ataskaitose pripažintų išpareigojimų vertė ženkliai didesnė nei prudencinėje Mokumas II direktyva paremta ataskaitoje. Šis rezultatas patvirtina, kad TFAS 17 remiasi dabartinės vertės skaičiavimu, įtraukiant rizikos korekciją (RA) ir sutarties paslaugų maržą (CSM). Tuo tarpu Mokumas II direktyva vertinimas, kaip pažymi Addactis (2023) ir EFRAG (2021), grindžiamas ekonominės vertės paradigma, leidžiančia taikyti diskontuotus pinigų srautus ir rizikos maržą, dėl to akivaizdu, kad jis yra mažiau konservatyvus nei vertinimas paremtas TFAS 17.

H3: Rizikos maržos (RM/BEL) ir pelningumo (ROE) ryšys / Relationship between risk margin (RM/BEL) and profitability (ROE)

Didėjant rizikos maržai, galima tikėtis mažesnių pelningumo svyravimų / As the risk margin increases, smaller fluctuations in profitability can be expected

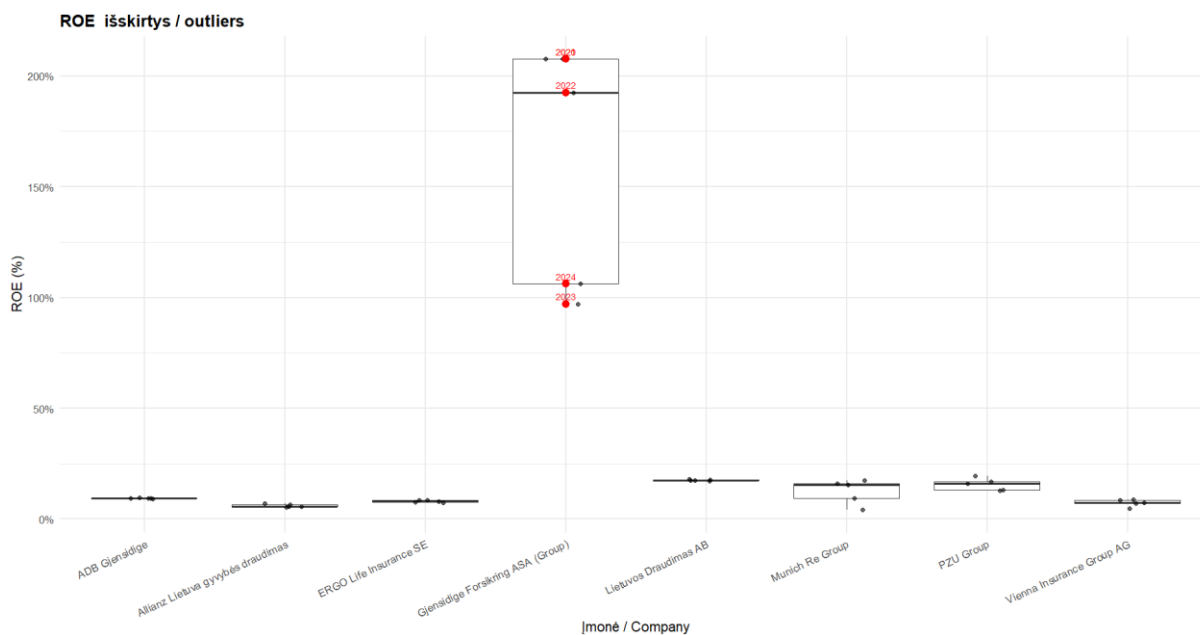

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Source: compiled by the author.

3 pav. Rizikos maržos.

Fig. 3. Risk margins.

4 pav. Išskirtys.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Fig. 4. Outliers.

Source: compiled by the author.

Tai atitinka teorinius lūkesčius, kad finansinė apskaita TFAS 17 atspindi labiau ekonominę realybę, tuo tarpu Mokumas II – reguliacinę konservatyvumą. Tokie skirtumai ypač reikšmingi kapitalo pakankamumo vertinimui, nes jie tiesiogiai veikia K santykį, aptartą H_1 hipotezėje.

Apibendrinti statistinių testų rezultatai pateikti 2 lentelėje. Matoma, kad tik H_1 ir H_4 hipotezės buvo statistiškai reikšmingos (sp – reikšmė $< 0,05$), o H_2 ir H_3 ryšiai liko nepatvirtinti.

3 lentelė. Hipotezių tikrinimas.

Table 3. Hypothesis testing.

Hipotezė/ Hypothesis	Tiriamas ryšys/santykis/ Relationship/relationship being studied	Testas/ Test	Reikšmė (Santrauka)/ Meaning (Summary)	p – reikšmė / p – value	Išvada/ Conclusion
H_1	Prudencinis efektas/ Prudential effect	Vienos imties/ One sample t – test	$\bar{K} = 2,113 > 1$	$< 0,001$	Priimama/ Accepted
H_2	Stabilumo palyginimas/ Stability comparison: V_{ROE} VS V_{SCR}	Suporuotas/ Paired t – test	$\Delta \approx 0$	0,74	Atmetama/ Rejected
H_3	RM VS ROE	Pearson koreliacija/ Pearson correlation	$r = 0,32$	0,16	Atmetama/ Rejected
H_4	Išpareigojimų skirtumas/ Liabilities difference (FS) VS (SFCR)	Vienos imties/ One sample t – test	$\overline{\Delta Liabilities} = 55\%$	$< 0,001$	Priimama/ Accepted

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Source: compiled by the author.

Išvados

Atlikus tyrimą, kurio pagrindinis nagrinėjamas objektas yra TFAS 17 standartas ir Mokumas II direktyvos taikymo reikalavimai Lietuvos draudimo įmonėms bei jas patronuojančių grupių mastu, galima teigti, kad šių dviejų apskaitos sistemų sąveika sukelia statistiškai reikšmingus skirtumus tarp finansinės ir prudencinės atskaitomybių. Siekiant įgyvendinti iškeltus tyrimo uždavinius nustatyta, kad:

1. TFAS 17 standarto dėmesys skiriamas finansinės informacijos skaidrumui, palyginamumą ir tikrosios vertės atspindėjimą apskaitoje, o Mokumas II direktyva skiria dėmesį į kapitalo pakankamumo ir rizikos valdymo užtikrinimą. Tyrimo metu paaiškėjo, kad esminė problema kyla dėl skirtingo požiūrio į TFAS 17 taikomą ekonominį vertinimą, o Mokumas II direktyva į prudencinį, todėl draudimo įmonių rezultatai pagal šiuos reglamentus reikšmingai skiriasi.

2. TFAS 17 standartas vertina draudimo išpareigojimus pagal dabartinę pinigų srautų vertę, įtraukiant rizikos bei sutarties paslaugų maržą (CSM) korekcijas, o tuo tarpu Mokumas II direktyva remiasi geriausio įverčio (BEL) ir rizikos maržos principais. Svarbu, paminėti, kad skiriasi ir diskonto normų taikymas TFAS 17 vertinimas paremtas subjektyvumu, kai tuo tarpu Mokumas II direktyva taiko centralizuotą EIOPA nustatytą kreivę. Akivaizdu, kad dėl šių skirtumų TFAS 17 atspindimi rezultatai atvaizduoja ekonominę realybę, o Mokumas II direktyva išlaiko konservatyvesnį požiūrį ir orientacinę kryptį į kapitalo apsaugą.

3. Atlikus empirinę analizę ir patikrinus iškeltas teorines hipotezes gauti rezultatai atskleidė, kad prudencinis kapitalas pagal Mokumas II direktyvą yra didesnis nei finansinis kapitalas pagal TFAS 17, tokiu būdu patvirtinant vadinamąjį prudencinį efektą. Dar daugiau išpareigojimų vertė sudaryta remiantis TFAS 17 standartu yra vidutiniškai 55 procentiniais punktais didesnė, tuo tarpu rizikos maržos ir pelningumo ryšys išlieka silpnas.

Literatūra

- Addactis. (2023). *Bridging the gap between IFRS 17 and Solvency II: Methodological differences and implications*. Addactis Research Paper. <https://www.addactis.com/blog/ifrs17-vs-solvency2/> (žiūrėta 2025-10-05).
- Alhawtmeh, A. (2023). Implementation challenges of IFRS 17: A comparative approach. *International Journal of Accounting and Finance*, 15(2), 3–4.
- CAS Research Paper. (2024). *Risk adjustment and discount rate methodologies under IFRS 17*. CAS Institute Publications.
- Cummins, J. D., & Weiss, M. A. (2023). IFRS 17: The new insurance accounting paradigm. *Journal of Risk and Insurance*, 90(2), 285–302.
- EFRAG. (2021). *Challenges and implementation feedback on IFRS 17 in the European insurance market*. European Financial Reporting Advisory Group. <https://www.efrag.org/sites/default/files/sites/webpublishing/SiteAssets/03-08%20IFRS%2017%20Updated%20economic%20study%20June%202020%20clean%20TEG%2020-07-02.pdf> (žiūrėta 2025-10-10).
- EY. (2021). *IFRS 17 implementation challenges and opportunities*. Ernst & Young Insights Report. https://www.ey.com/en_se/insights/financial-services/ifrs-17-challenges-and-opportunities (žiūrėta 2025-10-10).
- EIOPA. (2019). *Technical documentation of the methodology to derive EIOPA's risk-free interest rate term structures*. European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/system/files/2020-01/12092019-technical_documentation.pdf (žiūrėta 2025-10-10).

8. EIOPA. (2022). *Solvency II 2022 review: Risk management and capital requirements*. European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/browse/regulation-and-policy/solvency-ii_en (žiūrėta 2025-10-10).
9. Eling, M., & Pankoke, D. (2014). *Systemic risk in the insurance sector: Review and directions for future research*. University of St. Gallen, Institute of Insurance Economics. SSRN Working Paper. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2577334>
10. Eling, M., & Pankoke, D. (2020). Solvency II: Overview and current research agenda. *The Geneva Papers on Risk and Insurance – Issues and Practice*, 45(1), 10–35. <https://doi.org/10.1057/s41288-019-00149-1>
11. Gvirtz, S., & Scott, R. (2022). Insurance contract accounting and IFRS 17 adoption. *Accounting Perspectives*, 21(4), 503–526.
12. Hemant Kumar, A., & Rastogi, S. (2023). Comparative evaluation of IFRS 17 and Solvency II: Impact on insurance companies' capital adequacy. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 31(3), 297–302.
13. Horton, J., Serafeim, G., & Serafeim, I. (2007). Accounting quality and IFRS adoption: Evidence from the insurance industry. *Journal of Accounting and Public Policy*, 26(6), 689–704.
14. Milliman. (2023). *Solvency II and IFRS 17: Key differences and convergence areas*. Milliman Research Paper.
15. Möhr, C. (2018). Discounting and volatility adjustment under Solvency II. *European Actuarial Journal*, 8(2), 1–12.
16. OpenAI. (2023). *ChatGPT* (3.5 versija) [Didysis kalbos modelis]. Prieiga per internetą: <https://chat.openai.com/chat>. (žiūrėta 2025-11-16)
17. Templin, J. (2021). Insurance accounting and actuarial education: Challenges in IFRS 17 implementation. *Actuarial Education Review*, 12(1), 45–57.

COMPARISON OF IFRS 17 AND SOLVENCY II DIRECTIVE: IN THE CASE OF LITHUANIAN INSURANCE COMPANIES AND THEIR PARENT COMPANIES

Abstract

Insurance companies preparing financial statements in accordance with International Financial Reporting Standards (IFRS) must comply with IFRS 4 and, from 2023, with IFRS 17, which replaced it, as well as the prudential reporting requirements specified in the Solvency II Directive, which are also relevant for insurers. These regulations have a significant impact on the balance sheet structure, capital adequacy and risk management of insurance companies, therefore there is a need to assess their interaction. The aim of this study is to assess the impact of IFRS 4 and IFRS 17 and the Solvency II Directive on the financial and prudential reporting of insurance companies, based on examples of Lithuanian insurance companies and their parent companies. The tasks include an analysis of the objectives of IFRS 17 and Solvency II and their links with IFRS 4, a comparison of methodologies and an assessment of empirical data. The study applied methods of literature analysis, regulatory documents (IASB, EFRAG, EIOPA) and comparative analysis, as well as an assessment of empirical financial and solvency report data. The results showed that the main differences between IFRS 17 and Solvency II arise from different valuation principles, discount rates and risk measures, which lead to differences in capital adequacy and profitability ratios. The study highlights the need to achieve greater compatibility between these standards and directives to ensure comparability and transparency of reports.

Keywords: IFRS 17, IFRS 4, Solvency II, prudential reporting, financial reporting.